

одержану продукцію; журнали реєстрації платіжних доручень й вихідних документів в автотранспортному підприємстві перевезення продукції; документи складського обліку й зберігання Позичальника;

б) документи з повернення кредиту: платіжне доручення Позичальника про повернення боргу в розмірі кредиту й процентів з нього, або розпорядження банку про списання коштів з рахунку Позичальника після закінчення строку зобов'язань за кредитною угодою; додаткова угода про збільшення строків за кредитною угодою разом із зміною угоди-запоруки; додаткова угода про збільшення процентних ставок за кредит у випадку неповернення кредиту (процентів) в строк; листи про неможливість виконання зобов'язань; претензія з повідомлення про вручення; заява до суду про визнання Позичальника банкрутом; рішення суду про визнання Позичальника банкрутом; матеріали, що свідчать про навмисне банкрутство, шахрайські дії Позичальника та інших учасників.

О. М. ГОРОДИСЬКИЙ, НЮА
України

ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ВИЯВЛЕННІ СПОСОБІВ ПРИХОВУВАННЯ КОШТІВ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ

Злочини, що передбачені ст. 80¹ КК України, за обставиною в якій здійснюються торговельні операції, своїм механізмом пов'язані з участю групи осіб, склад якої, її дії можуть мати організований характер. Це може посилюватися співучастю зарубіжного партнера та ін.

Для виявлення способів злочинів, їх завуальованості потребується одержання даних з різних джерел, що відображають рух товарно-матеріальних цінностей та грошових коштів.

В залежності від способів приховування валютних коштів виникає необхідність в аналізі та співвідношенні даних, що одержуються від контролюючих органів.

Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» визначає (в розділі V) основи взаємодії в системі правоохоронних органів спеціальних підрозділів з боротьби із організованою злочинністю органів внутрішніх справ та Служби безпеки України (в подальшому — спеціальні підрозділи) з іншими державними органами, що мають контролюючі функції — Національним

банком України, Міністерством зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі, Державним митним комітетом, Державною податковою адміністрацією та ін. Інформація, якою володіють вказані органи, має виключний інтерес для виявлення, розкриття та розслідування злочинів, що вчинюються в зовнішньоекономічній діяльності і, насамперед приховування валютної виручки.

Для розробки ефективної системи взаємодії в розпізнанні способів приховування валютних цінностей необхідно насамперед дослідити ці способи, що розкривають зміст диспозиції ст. 80¹ КК та виявлені в ході розслідування таких діянь.

Існують певні способи приховування валютної виручки, на прикладі деяких з них ми спробуємо показати необхідність та шляхи підвищення ефективності взаємодії зазначених контролюючих органів із спеціальними підрозділами.

Одним з поширених способів є неповернення валютної виручки в Україну за товари та послуги, що експортуються. З прийняттям Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», який встановив обов'язковий 90-денний строк повернення з нарахуванням пені за його перевищення, цей спосіб набув більш конкретні обриси.

Іншим способом є договірне зменшення валютно-розрахункових зобов'язань партнера-нерезидента, в тому числі шляхом заліку взаємних вимог. В цьому випадку підприємством-резидентом штучно занижується вартість товарів та послуг, що експортуються, а частина валютної виручки, що становить різницю між заниженою та звичайною ціною, в Україну не поступає, а використовується експортером за кордоном на свій розсуд. Перешкодити заниженню експортних цін був покликаний Перелік індикативних цін на цілу групу основних експортних товарів, який в теперішній час вже не є обов'язковим, а має факультативний характер. Для ефективного запобігання вказаного способу приховування валютної виручки уявляється доцільним проведення ретельних перевірок товарних партій, що експортуються і декларована ціна яких істотно відрізняється від індикативної. Для ефективного виявлення вказаного способу необхідна взаємодія спеціальних підрозділів з митною службою, що контролює вивезення продукції, та управліннями зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі на місцях, що видають ліцензії на вивезення та реєструють зовнішньоекономічні контракти.

Привертає увагу спосіб, що використовується підприємцем-експортером у випадку, коли валютна виручка зараховується не на рахунок в уповноваженому банку в Україні, а на рахунок цього ж банку, що відкритий в закордонному

банку. В цьому випадку ефективним уявляється порівнювання даних вивізних митних декларацій, дати надходження валютних коштів на рахунок та інформації установ Національного банку про рахунки українських банків-резидентів в закордонних банках. Вказана взаємодія ефективна також у випадку використання злочинцями способу, коли підприємство-резидент сплачує з належної йому валютної виручки витрати за кордоном, які не пов'язані з даною зовнішньоекономічною операцією. Цей спосіб має місце у випадку, коли за рахунок валютної виручки за деякими контрактами сплачуються банківські витрати, а інші витрати — за іншими контрактами.

Ще одним способом приховування валютної виручки є сплати нерезидентом в готівковій іноземній валюті (відряджувальні витрати, заробітна плата та ін.) з готівкової валютної виручки до здавання її в банк для зарахування на валютний рахунок. В цьому випадку спеціальним підрозділам необхідна інформація установ Державної податкової адміністрації про звітність підприємств за вказаними статтями витрат і банківських установ про строки і розміри зарахування валютної виручки на рахунок.

Поширеними в господарській діяльності залишаються бартерні операції, при здійсненні яких її учасниками використовується спосіб, що полягає в незарахуванні валютної виручки при здійсненні зустрічних закупівель за схемою «товар — реалізація — товар». В даному випадку необхідний аналіз вивізних митних декларацій експортера-резидента, інформації установи Управління зовнішньоекономічних зв'язків, що реєструвала бартерний контракт, та банківської установи про відкриття валютного рахунку для зарахування валютної виручки від реалізації в зазначеній схемі для закупівлі товару.

Найбільш складними в процесі виявлення є способи приховування валютної виручки з використанням протизаконно відкритих валютних рахунків, а також за участю власних іноземних фірм та офшорних компаній. В цьому випадку прослідити схему проходження валютних коштів можна лише за допомогою банківських установ, що перераховують кошти за кордон на конкретний рахунок підприємства-одержувача.

Викладене дає змогу зробити висновок про те, що для ефективного розслідування злочинів, передбачених ст. 80¹ КК України, необхідно вдосконалення взаємодії спеціальних підрозділів з державними контролюючими органами. Для цього потрібна розробка єдиної комп'ютерної системи з виходом на взаємодію з міжнародними організаціями (Інтерпол, Європол).